

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Läraryrket, en yrkesprofession!?

En studie om mina egna villkor för att komma ut i läraryrket

Emelie Norberg

Kurs: LAU 370, Bild och visuell kultur

Högskolan för design och konsthantverk

Handledare för gestaltning:

Fredrik Gunve och Nike Nilsson Falkholt

Handledare för uppsats: Joakim Forsemalm

Examinator för gestaltning: Anna Carlsson

Examinator för uppsats: Fil Dr Henric Benesch

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Läraryrket, en yrkesprofession!? En studie om mina egna villkor för att komma ut i yrket

Författare: Emelie Norberg

Termin och år: Vårterminen 2011

Kursansvarig institution: Högskolan för design och konsthantverk, Bild och visuell kultur (För kursen LAU 370, Sociologiska institutionen)

Handledare gestaltning: Fredrik Gunve, Nike Nilsson Falkholt

Handledare uppsats: Joakim Forsemalm

Examinator gestaltning: Anna Carlsson

Examinator uppsats: Fil/Dr Henrik Benesch

Rapportnummer: VT11-6030-02

Nyckelord: lärarstudent, lärarprofession, skola, föreställningar, utbildning

Sammanfattning:

Uppsatsens syfte är att undersöka vilka problem som kan uppstå för lärarstudenten i tillblivningsprocessen till läraryrket och därmed förstå sin egen kommande yrkesprofession. Huvudfrågor är vilka problem som kan uppstå i tillblivandeprocessen till läraryrket utifrån begreppet professionalitet samt utifrån förhållandet mellan högskola och arbetsplats. Jag diskuterar även hur jag som snart nyexaminerad lärare kan hantera dessa faktorer. Jag har gjort en undersökning med en hermeneutisk metod där jag har analyserat material i form av egna teckningar som är baserade på egna erfarenheter. Resultatet är att jag finner en problematik för studenten att förhålla sig till lärarprofessionen i förhållande med egna föreställningar och skolans verksamhet. Ämnet har betydelse för läraryrket på så vis att lärarstudenter som snart tar sin examen kanske känner igen sig i denna situation, samt att jag upplever att det saknas diskussion om detta på lärarutbildningen.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	4
1.1 Syfte och frågeställningar.....	4-5
1.2 Metod.....	5-6
1.3 Teoretisk anknytning.....	7-8
2. Analys.....	8
2.1 Bild 1 – Lärarstudent skall bli lärare.....	9-11
2.2 Bild 2 – En översikt över läraryrket.....	12-13
2.3 Bild 3 – Definiera lärarprofessionen.....	14-15
3. Slutsats.....	16
4. Litteraturlista.....	17
Tryckta källor.....	17
Otryckta källor.....	17
5. Bilaga 1: Bilder.....	18

1. Inledning

Fem års studier är avklarade och det är dags att lämna lärarprogrammets trygga vrå och ta sig an läraryrket i praktiken. Det är ett stort steg. Det är mycket som skall falla på plats och jag känner en stor frustration över att inte ha den kunskap som jag önskar för att känna mig säker i mitt kommande yrke. Examen är inom räckhåll och alla tentamenstillfällen är snart avklarade. Det är nu som humöret skall vara på topp och engagemanget skall flöda inför tanken om att komma ut i yrkeslivet. Dock ser mitt engagemang helt annorlunda ut här och känner mig orolig för att börja jobba som lärare. Min frustration ligger i att som nyexaminerad lärare acceptera att jag saknar den erfarenhet och rutin som krävs för att känna mig säker i min yrkesprofession och det som förväntas av mig som lärare. Jag vet inte vad som är viktigast i läraryrket eller vad det är som jag skall fokusera på. Denna osäkerhet har skapat en stor förvirring. Grunden ligger i att jag inte vet vad min kommande profession riktigt handlar om

Genom mitt gestaltningsarbete har jag velat behandla de känslor som i regel tycks förekomma bland lärarstudenter eller nyexaminerade lärare, och det som de känner under den första tiden som lärare. Lärarutbildningen kanske inte har kunnat förbereda oss för allt som läraryrket omfattar. Det kan handla om arbete i arbetslag, pedagogisk verksamhet, administrativt arbete, betygssättning med mera. Att helt enkelt inte behärska alla aspekter av yrket, eller till fullo förstå hur organisationen ”skola” fungerar. Dessa blandade känslor kan leda till en obalans mellan förväntningar mellan de styrande värdena på utbildningen och en tro om hur det skall vara inom verksamheten i skolan. Ett kaos kan skapas då det är en stor skillnad mellan att vara lärarstudent och lärare. Min gestaltning blir ett sätt att visa den krock som finns mellan lärarstudenten och den verksamma läraren. Jag har nämnt på min blogg att det har varit i ett självterapeutiskt syfte, ”(...) att i min gestaltning använda mig av de känslor av frustration, ibland ilska som jag känner och har känt för yrket”.¹ Frustrationen ligger i att inte till fullo ha förståelse för lärarprofessionen. Känslan av att det är mina föreställningar, inte erfarenheter, som har satt agendan för hur jag tror att yrket fungerar. Troligtvis är detta något som jag kommer att komma in i ju mer erfarenhet jag får när jag arbetar. Att jag så småningom lär mig hantera yrket i stort. Men just nu känner jag mig mest rädd för hur den första tiden i yrket kommer att påverkas av denna problematik. Jag tror att lärarstudenter i samma situation känner ungefär likadant. Det är en avgörande skillnad mellan att vara lärarstudent och tro hur yrket skall vara, och att verkligen arbeta som lärare. Lärarutbildningen ger studenten de verktyg som krävs hos lärare men bilden som ges om vad professionen handlar om ter sig annorlunda än verklighetens skola, med dess ramar och förutsättningar. Det är det ämne som jag har valt att behandla i min uppsats.

1.1 Syfte och frågeställningar

Uppsatsens syfte är att undersöka vilka problem som kan uppstå för en lärarstudent i tillblivandeprocessen att förstå och förhålla sig till sin kommande yrkesprofession. Genom tre

¹ www.emeliecnorberg.blogspot.com. Blogginlägg: Varför? 6 maj 2011, Hämtat den 12 maj 2011.

olika perspektiv undersöks tillblivningsprocessen med fokus på yrkesprofessionen samt hur jag som nybliven lärare skall hantera dessa faktorer. De frågeställningar jag har utgått från är:

- ☒ Vilka frågor kan uppstå utifrån lärarstudentens föreställningar om lärarprofessionen?
- ☒ Vad kan definiera lärarprofessionen utifrån förhållandet mellan högskola och skolans verksamhet?
- ☒ Hur ska jag som snart nyexaminerad lärare hantera dessa frågor?

1.2 Metod

Metodiskt genomför jag undersökningen genom att först rannsaka mig själv och samla material i form av erfarenheter som jag har upplevt som problematiska under min tid som lärarstudent. De områden jag har valt att behandla baseras på egna föreställningar om läraryrket. Fokus i min gestaltning ligger på hur det är att vara student och de föreställningar jag har om yrket och den krock som man möts av då man kommer ut i professionen. Grunden handlar om glappet mellan att vara lärarstudent och lärare. Det handlar om att synliggöra dilemmat kring lärarprofessionen.

I mitt gestaltungsarbete tecknade jag. Här använde jag skissblocket och svarta tuschpennor. Bilderna jag gjorde illustrerar den frustration och oro jag känner. Genom att teckna föreställande element försökte jag visa vad det är jag känner frustration inför. Vissa teckningar blev självporträtt och andra illustrerade händelser ur skolan. Ju mer jag tecknade kunde jag synliggöra frågor jag har kring läraryrket. Här kan man säga att jag använde mig av en hermeneutisk metod då jag har utgick från mina känslor.² I flera veckor tecknade jag olika ting som berör min problematik. Frustrationen jag kände ligger till grund för gestaltungsarbetet. Frustrationen jag kände under arbetets gång har jag skrivit om på bloggen:

Jag har tecknat under dessa fem veckor och allt det har varit föreställande. Jag har inte kunnat få fram den känsla som jag har velat. Mitt examensarbete handlar ju om den frustration som jag känner inför att ta examen och slungas ut i ett yrke som jag finner att jag inte riktigt behärskar. Det är en ilska jag känner men den känslan har jag inte lyckats förmedla och det är det som jag måste göra.

Irritationen över att få fram dilemmat i min gestaltning var svår. Det blev liksom inte greppbart. Jag tittade på teckningarna som jag hade gjort och funderade på hur jag skulle gå vidare med arbetet. Jag gjorde ett urval av teckningarna och klistrade upp dem på ett stort ark. De sämre bilderna fick också vara med då de också var en del av processen. Pappret var cirka tre gånger två meter. När jag hade satt på teckningarna som jag ville ha med, fortsatte jag att bygga på bilden med nya teckningar. Man kan likna det hela vid ett broderi, där jag fogade samman olika delar till en helhet. Den stora bilden är tecknad med svarta tuschpennor i olika stortlekar. Jag har även använt mig av vit färg och collage teknik.

² Alvesson, Mats & Skoldberg, Kaj (1994) *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund. s.402, kap 4

Istället för att få fram varje enskild del genom tecknandet fokuserade jag nu på känslan. Frustrationen var det viktiga som jag ville plocka fram. Det blev ett kaos i detta men då kunde jag själv sätta ”ord” på hur jag ser på yrkesprofessionen. Detta blev mitt försök till att skapa en helhetsbild till mitt yrkesval. Här kan man se att jag har använt mig av en hermeneutisk metod då huvudtemat i hermeneutiken är att ”... meningen hos en del endast kan förstås om den sätts i ett samband med helheten”.³ Genom att teckna olika delar och sedan foga samman dem till en helhet fanns viljan att synliggöra en problematik och skapa förståelse till den. Tanken med att sätta samman alla teckningar till en helhet är att jag får en översikt över frustrationen jag känner och får förståelse för den.

Genom tecknandet kom jag fram till tre företeelser, tre bildutsnitt ur min gestaltning som behandlar mina upplevelser kring lärarprofessionen. Utifrån bildutsnittet genomför jag bildanalyser som jag sedan diskuterar. De tre bilderna omfattar min roll som lärarstudent, hur läraryrket ser ut i stort och vad lärarprofessionen innebär. Dessa har varit avgörande för min framställning av mig som lärarstudent, och var jag är nu i förhållande till läraryrket. I analyserna drar jag liknelser till min gestaltningsprocess i form av citat från min blogg. På detta sätt är min studie subjektiv då jag hänvisar till mig själv, mina medvetna och omedvetna tankar, känslor och upplevelser. Subjektivitet handlar om människans egen förståelse och förhållningssätt till omvärlden. Det är många olika faktorer som gör att man skapar och får förståelse för ting menar Alvesson och Sköldberg och det är det jag gör i mitt gestaltningsarbete.⁴

Min undersökning går ut på att analysera tre bilder som jag har tecknat. Dessa teckningar tolkar jag till egna erfarenheter. Gentemot detta diskuterar jag kurslitteraturen jag har läst på området. Här använder jag mig av en hermeneutisk metod. Metoden jag använder i analysen för de tre bilderna anser jag är hermeneutisk, då den bygger på en kunskapskälla utöver empiri och logik, nämligen inkännande. Hermeneutikens syfte är nämligen att förstå och inte bara begripa. Här blir just tolkningen viktig då det handlar om att förstå yrkets profession, då det handlar om människors handlingar och resultatet av människors handlingar. Analysen är baserad på mina egna erfarenheter och jag är ute efter att förstå vad jag har med mig sen innan angående läraryrkets profession, var jag står i mitt tyckande samt få en förståelse i vad jag själv känner inför min profession. Jag gör tolkningar av mitt material utifrån händelser i verkligheten. Där tolkar jag sedan utifrån tolkningar i tidigare forskning. Reflektion kan nämligen definieras som tolkning av en tolkning samt något som sätter igång en kritisk självprövning av egna tolkningar av empiriskt material.⁵

I slutsatsen diskuterar jag det som jag har kommit fram till i mina bildanalyser och diskuterar gentemot den litteratur jag har läst på området. Genom att jag diskuterar mina tolkningar i bilderna, exempelvis problematiken i att få en förståelse till läraryrket i stort, är min tanke att se problematiken utifrån olika perspektiv. På så vis gör jag en kritisk självprövning av egna tolkningar av erfarenhetsmässigt material. Viljan ligger i att skapa en förståelse för hur professionen är utformad, om det finns en gemensam professionsbenämning och hur studenter ser på lärarprofessionen.

³ Alvesson & Sköldberg (1994) s.115

⁴ Alvesson & Sköldberg (1994) s. 246

⁵ Alvesson & Sköldberg (1994) s. 12

1.3 Teoretisk anknytning

I min analys utgår jag från två avhandlingar och två böcker. Litteraturen jag har valt behandlar den nyexaminerades syn på lärarprofessionen. Här i kapitel 1.3 kommer jag att beskriva de fyra böcker som har varit mest centrala i förhållande till min gestaltning och de frågor som har väckts där.

I boken *Läraryrket en kärlekshandling* problematiserar Fredrik Westman hur läraryrket såg ut i början på 90-talet och vilka förutsättningar som den nyexaminerade läraren kom ut i. Han menar att det fanns många motsättningar både politiskt och i det egna klassrummet. Kärnan om vad som var det väsentliga i läraryrket glömdes bort och att lärarnas talan kom inte fram. Han beskriver bland annat om vilka ramar som styrde skolan. Här tas skolpolitiken, den pedagogiska debatten och skolsystemet upp, och hur man som lärare måste förhålla sig till det. Han menar att det är många dimensioner som spelar in om man skall ha koll på vad rubriker handlar om, för att förstå helheten måste man få koll på alla olika delar. Exempel på det är läraryrkets legitimitet. Han menar att diskussionen som förs kring läraryrket idag saknar kärna. Det Westman tycker är väsentligt är att vår yrkesprofessionalism vilar på tre pelare; kunskap, engagemang och kärlek. Det är eleverna som skall komma i fokus.

Den ena avhandlingen som jag har använt är Barbro Strömbergs avhandling *Läraryrket – En profession? En överblick och några funderingar i anslutning till aktuell professionsforskning*. Strömberg menar att en yrkesprofession är en yrkesgrupp som har en likartad teoretisk utbildning med inriktning ett kvalificerat icke manuellt yrke. Läraryrket definieras inte som ett professionellt arbete utan som semiprofessionellt. Det finns svårigheter för läraryrket att komma upp till en professionell nivå då yrket inte har lyckats uppnå kravet på att utveckla en egen systematisk och praktisk teori. Man kan i stort sett säga att lärarna saknar ett eget fackspråk, en egen fackterminologi och en egen kunskapskärna. För att yrket skall komma upp till en professionell nivå måste det skaffa ett kunskapsteoretiskt synsätt på professionell kunskap om man utgår från den praktiska yrkesutövningen. Den professionella yrkeskunskapen och kompetensen skapas, utvecklas samt vidareförs i praxis. Genom en process av reflektion i och över den praktiska gärningen kan den professionella kunskapen växa.

Den andra avhandlingen, *Lärardrömmar – Om makt, mångfald och konstruktioner av lärarsubjekt* är skriven av Magnus Åberg och behandlar hur studenter som läser till lärare intar subjektpositionen lärarstudent eller blivande lärare. Han har gjort intervjuer och deltagarobservationer med lärarstudenter på lärarprogrammet vid Göteborgs universitet. Undersökningen ligger i hur lärarstudenter förbereder sig inför sitt kommande yrke, hur normer för lärarsubjektiviteter upprepas, utmanas och omvandlas. Lärarsubjektiviteter inte skapas så mycket från fria val gjorda av fria subjekt, utan upprättas inom ramen för normaliserade maktpraktiker, alltså den rådande struktur som gäller just då. Svårigheten ligger i att de tankar och idéer som studenten möter under utbildningens gång tillhör en viss diskurs medan andra diskurser råder i verksamheter. Med det menas dock inte att lärarprogrammet är en sluten sfär, utan att det genomkorsas av olika diskurser och olika

idéer.

I boken *Lärarprofessionalism*, utgiven av Unga pedagoger, tas ett antal artiklar kring lärarprofessionalism upp. Nordiska forskare diskuterar temat utifrån från många olika synsätt. Det viktiga här är hur man skall uppnå en profession och hur professionaliseringsprocessen ser ut. Isbergs artikel *Att förändras från lärarstuderande till professionell lärare*, handlar om lärarstudenten skall tillägna sig kunskaper och hur utvecklingen ser ut fram till målet mot att bli en professionell lärare. Där pekar han på att lärarutbildningen har för mål att förändra en lärarstuderande till att bli en professionell lärare. Först skall studenten ha nog med kunskaper för att kunna examineras och sedan tillgodogöra sig ett arbetssätt så att han/hon kan utvecklas mot en professionell lärarroll. En sådan utveckling till professionell lärare beräknas ta sex till sju år efter avslutad lärarexamen.

2. Analys

Efter att ha arbetat med mina erfarenheter i gestaltningsprocessen har jag kommit fram till tre stycken utsnitt av teckningar som är en del av det stora arbetet. Dessa tre bilder är de som varit viktigast för mig i frågan kring lärarprofession. Jag har lagt upp analysen på så sätt att varje bild behandlas var för sig i form av en bildanalys där jag tolkar mina egna teckningar. Sedan följer en textanalys kopplat till varje bild. Varje bild har fått en rubrik som behandlar just det dilemmat som jag känner; *Lärarstudent skall bli lärare*, *Krocken med skolvärlden* och *En översikt över läraryrket*. Jag kommer sedan att analysera de problem som har uppkommit under varje rubrik med hjälp av tidigare forskning om ämnet. De texter jag har refererat i kapitel 1.3 *Teoretisk anknytning* kommer att ligga till grund för följande bildanalyser.

2.1 Bild 1 – Lärarstudent skall bli lärare

Detta utsnitt ur gestaltningen föreställer en apa och en människa. Figurerna är inringade i en oval. Apan illustrerar föreställningar som lärarstudenter har om sitt kommande yrke och professionen. Apan ger bilden av hur lärarstudenten tar sig an yrket med de visioner, föreställningar och kunskap som de fått med sig från lärarprogrammet. Människan (ett självporträtt) kan däremot ses som den yrkesverksamma läraren som ser på yrket ur en helt annan vinkel. På bloggen står det; ”Jag tänker mig att jag har vissa föreställningar om det skolsystem som vi har i den svenska skolan är en sak och hur jag tror och tycker är en annan. Dessa två föreställningar om skolan som faktiskt råder. Kanske är det min tro att jag vill ha det på ett visst sätt men verkligheten ser ut på ett annat vis”.⁶ Kortfattat kan man säga att realiteten om lärarprofessionen krockar med mina egna föreställningar angående detta.

Dessa föreställningar går att applicera på det som Åberg skriver om när man går in i en utbildning så anpassar man sig till den rådande strukturen, man skapas för att platsa in och formas om som subjektet blivande lärare.⁷ Redan första dagen när studenten börjar på utbildningen sätts processen igång från att vara lärarstudent till att bli professionell lärare. Det sker under hela utbildningens gång och även efter avslutad lärarexamen och

⁶ www.emeliecnorberg.blogspot.com, blogginlägg: *Fortsättning*; 7 april 2011, hämtat den 13 maj 2011

⁷ Åberg, Magnus (2008) *Lärardrömmar – Om makt, mångfald och konstruktioner av lärarsubjekt*, Göteborg, Göteborgs universitet. kap 1

flera år efter det då man blivit yrkesverksam.⁸ ”Lärarstudenter, de blivande lärarna, utbildas, skapas och tar form genom en politisk och samhällelig maktkamp i vilken de själva är medskapare”.⁹ Det är alltså många faktorer som påverkar studenternas tillblivningsprocess och hur de sedan verkar som lärare. Hela samhället är med och skapar det och att allt är lika föränderligt som samhället är i stort.

De två sinnesvärldarna (apan och självporträttet) spelar på inre och yttre omständigheter. Konkretiserar man det, handlar det om mig som lärarstudent och mina föreställningar om min yrkesprofession och den oro jag känner. Under lärarutbildningen får vi de verktyg vi behöver för kunskapsmässigt kunna arbeta i skolan. Detta kan appliceras på min egen utbildning. Jag har läst till bildlärare, med ett sociokulturellt perspektiv, processbaserade arbetsformer, konstnärlig gestaltning och ämnesteorier/ämnesdidaktik som utgör kärnan i mitt kommande yrke.¹⁰ Där har jag med en mängd kunskap som det är meningen att jag skall omformulera och använda som lärare. Yrkesverkamma vänner säger att de använder det som de har lärt sig under bildlärarutbildningen. De säger också att det har tillkommit mycket utöver det som vi har lärt oss som de inte hade kunnat förutspå då de var studenter. Det är dock som mina föreställningar student som jag förhåller mig till läraryrket. Jag, liksom illustrationen av apan visar på att jag har egna förhållningssätt till det kommande yrket som inte väger upp mot hur det ser ut ute i verksamheten.

I centrum för mina föreställningar om lärarprofessionen och min frustration gentemot att inte veta hur jag skall förhålla mig till att bli yrkesverksam. Detta kan kopplas till det Magnus Åberg skriver om att lärarutbildningen skall vila på en vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Han tar upp två punkter för hur lärarutbildningen förbereder lärarstudenten på det kommande yrket

1. Att lärarstuderande skall tillgodogöra sig kunskaper inom olika områden till den omfattning att han/hon kan befinnas godkänd och examineras som lärare.
2. Att lärarstuderanden skall tillgodogöra sig ett arbetssätt som gör att han/hon kan utvecklas mot en professionell lärarroll.¹¹

Punkt ett kan jag ta till mig då jag under hela min utbildning har sett till att klara alla kursmoment och examinationer så att jag slutligen kan utexamineras som lärare. Det är nästan som att jag har jagat högskolepoängen för att få komma ut i den verkliga skolan och få prova det jag har lärt mig på utbildningen. Egna visionen om att ”lära andra att lära sig” ligger till grund för mig som blivande lärare. Den andra punkten, att lärarstudenten har hittat ett arbetssätt för att utvecklas mot att bli en professionell lärare handlar om att lärarstuderande lär sig ”verktyg” för att kunna analysera vad som sker i lärarverksamheten och kunna analysera vad som sker i lärarverksamheten och kunna reflektera över varför det som sker samt hur det

⁸ Unga pedagoger (1993) *Lärarprofessionalism*. Köpenhamn, Special-Tryckeriet Viborg a-s. Ingår i Unga Pedagogers serie som nr. B 58. Artikel: Isberg, Leif, *Att förändras från lärarstuderande till professionell lärare*, s.165

⁹ Åberg (2008) s.13

¹⁰ Bildlärarinriktningen vid Göteborgs universitet, http://www.lun.gu.se/digitalAssets/1293/1293269_LBD_kommentarmaterial_091216.pdf, hämtat den 13 maj 2011

¹¹ Unga pedagoger, Isberg (1993) s.165

skulle kunna vara istället.¹² Vi lärarstudenter som snart börjar jobba på riktigt kan relatera till det kunskapsrelaterade. Desto svårare är det att tillgodogöra ett arbetssätt för att utvecklas till att bli en professionell lärare. Det tror jag sker först när man kommit ut i arbetslivet. De porträtt jag har gjort kan sättas in i ett sammanhang här. Apan blir en symbol för Åbergs första punkt och människoporträttet får symbolisera den andra punkten.

Tillblivningsprocessen för att bli lärare, de förutsättningar och begränsningar som finns för olika lärarsubjektiviteter, har många faktorer som påverkar. Då lärarutbildningen hela tiden är i förändring är det svårt att finna egentliga punkter för hur man skall se på lärarprofessionen och vad som är viktigt här. Detta då, ”(...) gamla och nya diskussioner kring vilka egenskaper, kunskaper och förmågor som de blivande lärarna ska ha. Diskussionerna är uttryck för drömmar och förväntningar om vad en lärare ska vara och göra.¹³ Klart är att mitt sätt att se på lärarprofessionen krockar med hur professionen ter sig i realiteten. Det är inte meningen att jag skall överge mina egna föreställningar och det jag anser vara viktigt i min profession, mina egna föreställningar, visioner för att kunna förverkliga mig själv och gå framåt. Kärnan för mig består av just av undervisning och engagemang som har varit min morot under utbildning och bild hur det jag vill arbeta när jag är färdigutbildad. Jag kan finna medhåll från det som Westman skriver om det hela att lärarprofessionalism skall vila på tre pelare: *kunskap*, *engagemang* och *kärlek*. Det är eleverna som skall komma i fokus.¹⁴ Det är en fin tanke. Fokus skall ligga på engagemang och ha det i sikte och allt runt omkring får komma sedan.

Genom de ramar och förutsättningar utbildningen ger att bli den lärare som jag vill arbeta som, känner jag att det blir en konflikt mellan mina ambitioner och skolans verksamhet. Dessa bottenar i de normativt kvarvarande budskap jag har med min från min lärarutbildning och de reella möjligheter som finns i att förverkliga dessa. Skolans organisation handlar om så mycket mer verkar det som. Jag vill verkligen understryka att skolans värld är komplex med många olika faktorer att förhålla sig till, där oförutsägbara händelser mer är en regel än ett undantag. Att komma ut som nyexaminerad lärare blir till att genast hitta ett sätt att kunna förhålla sig allt som läraryrket tenderar till att omfatta. Att hitta riktlinjer för professionen verkar vara svårt. Det finns en komplexitet i läraryrket. Lärare förväntas vara något mer, och något annat, än förmedlare av kunskap. Det berättar om en yrkesroll vars kontenta inte bara är skolrelaterad, utan som handlar om så mycket mer. I läraren förkroppsligas vid olika situationer en mängd olika, och ibland korsade subjektiviteter.¹⁵ På det sättet får jag en känsla av att inte passa in, vilket leder till frustration. Att komma in i en gemenskap som speglar en lärares förväntningar är viktigt. Hur skall jag som lärarstudent kunna tillgodose mina behov och att anta en yrkesprofession? Vidare ställer jag frågan om det är möjligt att anta sin egen makt över sin profession? Eller blir det en förskjutning mellan mina föreställningar och hur det ser ut i verkligheten? Processer formar föreställningar, värderingar, vilja och identitet, allt spelar in och det skapar en splittring mellan lärarstudentens värld och den yrkesverksammas.

¹² Unga pedagoger, Isberg (1993) s.165

¹³ Åberg (2008) s.14-15

¹⁴ Westman (1991) s.67-68

¹⁵ Åberg (2008) s.18

2.2 Bild 2 – En översikt över läraryrket

Bilden visar en samling med människor som är fångade i en rörelse där de agerar. Det ser ut som att de är med i ett sammanhang där de kommunicerar med varandra, det kan man inte minst se då de talar i mikrofon. Längst fram i förgrunden finns en gestaltning av mig själv där även jag talar i mikrofon. Dessa tecknade människor kan kopplas till mig själv och mina erfarenheter. De tecknade personerna känner jag, de finns och agerar i mitt eget liv men har även betydelse för lärarnas villkor då de representerar fackliga frågor rörande läraryrket. Även jag är med diskussionen som förs kring lärarnas betydelse för yrket. Denna bild, helt och hållet är hämtad från mina egna erfarenheter och upplevelser som engagerad inom Lärarnas Riksförbunds Studerandeförening (LR Stud). För att ge en klarare bild kan jag nämna att jag under min studietid har varit engagerad inom LR Stud, tre år på lokalnivå och sedan två år som ledamot på central nivå. Där fick jag upp ögonen för utbildningspolitik och fackliga frågor. När man talar om lärarprofessionen på en högre nivå finner jag att det handlar om mycket lager på lager, inte minst som har betydelse för oss snart nyexaminerade lärare och det att vi skall komma ut i arbetslivet.

Under mina år i LR Stud har jag fått upp ögonen för att skolan som en organisation är så mycket större och är så mycket mer komplex än vad jag trodde när jag började på min utbildning. Det handlar klart och tydligt om ett sammansatt system och det gäller skapa förståelse för komplexiteten i yrket och under vilka ramar dessa verkar. Jag känner en frustration för det här då jag är en del i det hela och att det sker så mycket. Lärarens villkor ändras ständigt, likadant som det för det i samhället i stort, det är här min frustration ligger.

I bemärkelse till organisation, funktion och syfte är läraryrket ett av de mest sammansatta yrken som finns som innefattar oerhört många delar. På så vis blir det en splittring i den egna yrkeskåren och enligt Strömberg beror detta på att lärarna i stort inte har lyckats att utveckla en egen gemensam bas för vad som är viktigt i yrket.¹⁶ För att översätta det på det här gestaltungsutsnittet så handlar det om att se på skolan och lärarnas situation här och nu. Det väsentliga är att jag inte har koll på alla delar som sker runt omkring läraren och dennes villkor just nu. Det är som ett enda stort virrvarr. Man kan klart och tydligt se att det är en skola som är i förändring, med pågående reformer är detta den mest omfattande reformperioden i svensk skola på länge. Det faktum är att allt detta händer nu under 2011 och 2012, allt på en gång. Det är i den verksamhet som jag skall komma ut i nu och det skrämmer mig och den berör mig i allra högsta grad som den snart färdiga lärare som jag skall bli, till den verksamhet som jag skall komma ut i. För att ta upp några exempel så handlar den nya gymnasieskolan, grundskolans nya läroplan med kursplaner, ny betygsskala, införandet av lärarlegitimationen och klart min egen roll som bildlärare.¹⁷ Meningen är att jag som lärare skall ta mig an de oväntade händelser eller dilemman som uppstår, det som jag idag inte har någon koll på. Jag känner mig ofullkomlig över att inte kunna foga samman alla delar som läraryrket innehåller. Mycket bottenar i min egen osäkerhet och jag inte behärskar alla delar det inte hur jag skall bryta trenden. Det är först med öppen inställning och att jag kan referera till varför rådande omständigheter är som de är. Först då kan jag acceptera och förstå mina egna föreställningar och hur dessa är kopplade till mina egna förväntningar kontrat mot skolans verksamhet. Finns det en gemensam innehållslig referens för oss som verkar inom samma yrke?

Det finns inte riktigt någon gemensam konsensusuppfattning mellan politiker, administratörer, forskare, och lärare. Den bild som växer fram enligt mig tyder på att det saknas en gemensam referenspunkt i samtalen om profession och professionalitet.¹⁸ Så, om inte lärarna kan komma till en konsensus om vad professionen innehåller, hur ska man då kunna upprätthålla yrkets status? Jag tänker mig att för att upprätthålla en stabil yrkesprofession handlar det om att hålla en dialog mellan alla inblandade parter. Kopplat till mitt gestaltungsarbete kommer mikrofonerna in här och det att de får symbolisera det att man måste föra en dialog och via på hur viktigt det är. Det jag har lärt mig genom mitt fackliga engagemang är att läraryrket verkligen har många nivåer, och att det är svårt att precisera vad yrket verkligen handlar om. Ju mer man talar om yrket och hur alla aktörer talar om yrket och vilka förbättringar/försämringar som görs så har det betydelse även för mig.

¹⁶ Strömberg (1994) s.40

¹⁷ Lärarnas Riksförbund (2011), Skola i förändring (www). Hämtat från Lärarnas Riksförbunds hemsida, <http://www.lr.se/duidinyrkesroll/skolaiforandring.4.55a3cce312c2c08e594800025452.html>. Hämtat den 6 maj 2011

¹⁸ Strömberg (1994) kap 2

2.3 Bild 3 – Definiera lärarprofessionen

Det här utsnittet i mitt gestaltungsarbete visar på fyra stycken figurationer som man kan dra liknelsen till att de föreställer monster. De är på jakt efter att fånga en liten cirkel, en kärna. Frågan är om vem hinner fånga kärnan först? Kaoset är tydligt när man ser de monsterliknande figurerna som girigt gapar och tar ansats för att fånga kärnan. Här har det handlat om att avbilda just kaoset jag känner inför min kommande profession. Kärnan är ett försök till att definiera lärarprofessionen. Frågan är bara om man egentligen kan få en riktig klarhet i det hela? Att utöva en profession förutsätter en färdighet som bygger på teoretisk kunskap, färdigheterna förutsätter att en lång utbildning och att den professionella kompetensen säkras genom ett formellt examinationssystem.¹⁹ Lärarutbildningen vilar liksom som all högskoleutbildning i Sverige på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Alltså uppfyller lärarutbildningen de krav som krävs för betraktas för att examinera någon ut i ett professionellt yrkesliv. Oron infinner sig istället inför frågan hur jag skall omsätta professionen i praktiken.

Strömberg menar på att en yrkesgrupp som har en likartad teoretisk utbildning med inriktning ett kvalificerat icke manuellt yrke, betraktas som professionella och har samma professionella status. Läraryrket når inte upp till kraven och betraktas som semiprofessionellt. Detta då vi inte har lyckats utveckla en egen systematisk och praktisk teori. Man kan i stort sett säga att lärarna saknar ett eget fackspråk, en egen fackterminologi och en egen kunskapskärna.²⁰ Här uppkommer genast en konflikt, att jag kommer som nyexaminerad lärare har en riktig utbildning och anses ha en yrkesprofession brister i jämförelse med att vara yrkesverksam och vara professionell. Det visar på att mina tvivel om att det är svårt att professionsbestämma lärarna är riktig.

För att komma upp till en professionell nivå måste lärarna skaffa ett kunskapsteoretiskt synsätt på professionell kunskap där man utgår från den praktiska yrkesutövningen.

¹⁹ Strömberg (1994) s.20

²⁰ Strömberg (1994) kap: *Professionsforskning – En överblick*

Den professionella kunskapen blir då ett sammanvägt resultat av ett praktiskt kunnande, en teoretisk kunskap på vetenskaplig bas samt en möjlighet att symboliskt (verbalt) kommunicera yrkets innehåll och kvalitetskriterier och andra inom yrket för att påverka och förändra yrkets innehåll och kvalitetskriterier.²¹

Den professionella yrkeskunskapen och kompetensen skapas, utvecklas samt vidareförs i praxis. Genom en process av reflektion i och över den praktiska gärningen kan den professionella kunskapen växa. Innehållet omfördelas och det verkar vara svårt att finna någon riktig kunskapskärna i det. Lärarprofessionen måste ses i den kontext som den förhåller sig till, men inte ens då verkar det vara säkert att vi hittar en gemensam referensram för yrkets legitimitet. Rent ut sagt känner jag mig dåligt rustad för inför mitt kommande yrkesliv och vad jag skall lägga fokus på när börjar arbeta. Monstrerna synliggör frustrationen över det kommande yrkeslivet, att jag är en del i det stora som måste möta verkligheten och ta del av den. Vad handlar egentligen lärarprofessionen om? Jag kan hitta stoff i det som Westman skriver om att det är eleverna som verkligen borde sättas i fokus. ”Läraryrket är så komplext och mångfasetterat att många av våra beslutsfattare inte alls anar vad det *egentligen* handlar om”.²² Det finns alltid en tendens eller vilja till att sätta finna ord på vad yrket handlar om. Det kanske inte är meningen heller, utan att det handlar om att läraren själv är det som skall visa på vad det är han eller hon som tycker är viktig. Lärarstudenter själva hittar sin tro på sitt eget yrkeskunnande och sin egen kärna i det hela. Frågan är helt enkelt, hur förbättrar man situationen för lärare och hur ringar man in det som är det mest väsentliga för yrket? Det borde finnas säkerhetsföreskrifter eller rutiner som ser till att det inte händer, en manual på hur man förbättrar lärarens villkor men det gör det inte. Det är väl inte så konstigt då även läraren är mänsklig och man får väl prova sig fram helt enkelt. Det kommer att ta tid innan jag får grepp på min egen profession och hur jag skall agera i olika situationer. Vad karaktäriserar en expert? En professionell lärare? Det handlar inte bara om att ha kunskap i form av sina ämneskunskaper. Det handlar också om hur man skall lära ut. Att besitta ett vetande på ett begripligt sätt och det ställer i sin tur krav på att den professionella läraren kan analysera och reflektera över sitt vetande.²³ Kanske är det här som snart nyexaminerade lärare skall lägga sitt krut på, att börja tänka efter analysera sitt arbete.

Professionsforskning avseende lärare med pedagogiska anslag verkar bryta med den klassiskt sociologiska forskningen om professioner, att den utgår från en humanvetenskapligt präglad syn på kunskap som innebär att kunskapen ses som individuellt formad, subjektiv och kontextberoende och att den utgår från praktiskt yrkeskunnande i stället för teoretiskt, vetenskapligt grundad forskning.²⁴ Precis som lärarutbildningen formar lärarsubjektiv, så fortsätter detta ute i yrket i stort. Lärarnas yrke är helt enkelt för komplext för att ge några klara direktiv för hur man skall tala om det, och för vilken grund som skall ligga som bas för yrkets profession. Det jag kan se att läraryrkets grundstenar finns där och det finns material att bygga på.

²¹ Strömberg (1994) s.57

²² Westman (1991) s.69

²³ Lärarprofessionalism, Isberg (1993) s.165

²⁴ Strömberg (1994) kap; *Professionsforskning om lärare*

3. Slutsats

Efter min analys har jag kommit fram till att faktorer som jag tror skulle underlätta i lärartillblivande utifrån dilemmat kring lärarprofessionen bland lärarstudenter är att öppna upp för dialog och tala om vilka förväntningar som ligger i den framtida professionen. Om man gör det på lärarprogrammet eller via fria seminarieformer spelar ingen roll, bara det kommer upp för samtal. I ett öppnare klimat där man talar med studenter, yrkesverksamma lärare och andra inblandade skulle osäkerheten och oron minska och jag skulle känna mig säkrare i min professionella roll som lärare och vad som förväntas av mig när jag börjar arbeta.

Tydligt är att jag liksom andra som har utbildat sig till lärare har en syn på sitt kommande yrke medan realiteten ter sig annorlunda när man blivit yrkesverksam. Kunskapen och erfarenheterna jag har fått med mig från min utbildning väger inte upp mot hur professionen benämns som ett semiprofessionellt yrke. Det ligger mycket i det Strömberg har skrivit om läraryrket och att lärarna inte har någon gemensam referensram att arbeta efter. Strävan borde ligga i att man arbetar för att läraryrket skall betraktas som ett professionellt yrke. Att man lyfter upp läraryrket till att betraktas genom ett professionellt yrke.

Personligen tror jag mer på det som Westman nämner, att det som är väsentligt i vår yrkesprofession är kunskap, engagemang och att eleverna kommer i fokus. Jag tror att det är viktigt med egna visioner kring läraryrket och hur man vill verka inom det. Hur det kommer att bli verkligheten är något jag får förhålla mig till när jag kommer ut i yrket. Oron för hur det kommer att bli finns dock kvar. Jag kan jämföra min frustration gentemot min kommande profession med teckningarna jag gjorde i mitt gestaltungsarbete. I gestaltningen tecknade jag olika händelser i form av människor och ting, antingen i föreställande eller abstrakta formationer. Det bottenar i en frustration jag känner gentemot mitt lärartillblivande och i en ilska jag känner, då jag inte behärskar läraryrkets olika delar. Jag inte vet hur jag skall arbeta när jag kommer ut i verkligheten och om mina förväntningar gentemot yrket väger upp mot dem.

Mitt resultat av gestaltningen har blivit ett sätt för mig att visa min frustration över de företeelser och erfarenheter jag har analyserat i denna uppsats. Alla aspekter jag har behandlat är en del av förutsättningarna för lärarstudenter att förstå sin framtida yrkesutövning och vad symboliken i läraryrket ligger någonstans. Osäkerheten jag har känt under gestaltungsprocessen präglar min egen osäkerhet inför hur man benämner just professionen, och vad jag skall lägga fokus på när jag börjar arbeta. När jag har läst på min blogg märker jag oron i hur jag skall ta mig an yrket finns där med. Oron om jag verkligen kommer att klara mitt kommande arbete. Jag är medveten om de problem jag ställs inför. Dock har jag svårigheter med att kunna hantera dem. Det går kanske inte att kräva en grundläggande utbildning att man ska komma ut och känna sig helt säker på sin sak och känna sig förberedd. Det måste nog komma med tiden och att man bygger upp en professionalitet medan man är yrkesverksam och först då kan man förstå yrket till fullo.

4. Litteratur

Tryckta källor

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (1994) *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund. s.402

Unga pedagoger (1993) *Lärarprofessionalism*. Köpenhamn, Special-Tryckeriet Viborg a-s. Ingår i Unga Pedagogers serie som nr. B 58. s.232

Strömberg, Barbro (1994) *Läraryrket – En profession? En överblick och några funderingar i anslutning till aktuell professionsforskning*. Göteborg, Göteborgs universitet. s.87

Westman, Fredrik (1991) *Läraryrket en kärlekshandling, Rapport från ett klassrum*. Skellefteå, Artemis Bokförlag. s.79

Åberg, Magnus (2008) *Lärardrömmar – Om makt, mångfald och konstruktioner av lärarsubjekt*. Göteborg, Göteborgs universitet. s.246

Otryckta källor

Lärarnas Riksförbund, www.lr.se

Min blogg *Examensarbete bild och visuell kultur*. Hämtad på: emelienorberg.blogspot.com

Bildlärairiktningen vid Göteborgs universitet, hämtad på:
http://www.lun.gu.se/digitalAssets/1293/1293269_LBD_kommentarmaterial_091216.pdf

5. Bilagor

Bilaga 1. *Bild*, Emelie Norberg, Examensarbete, Göteborgs universitet VT 2011

